

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ DAİRE

MEHMET REŞİT ARSLAN – TÜRKİYE

(Başvuru no. 31320/02)

KARAR

STRAZBURG

31 Ocak 2008

İşbu karar AİHS'nin 44/2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltilmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 31320/02 başvuru numaralı davanın nedeni T.C. vatandaşı Mehmet Reşit Arslan'ın ("başvuran") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 21 Ağustos 2001 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuran, İstanbul Barosu avukatlarından S. Gürcan tarafından temsil edilmiştir.

OLAYLAR

DAVANIN KOŞULLARI

Başvuran 1966 doğumludur ve AİHM'ye başvuru yaptığı sırada Diyarbakır Cezaevinde hapis cezası çekmekteydi.

4 Nisan 1993 tarihinde, başvuran, PKK (Kürdistan İşçi Partisi) yasadışı örgütüne üye olma şüphesi üzerine İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli polis memurlarınca yakalanmıştır. Yakalama raporuna göre, başvuran tutulmaya karşı koymuş ve polis memurları onu yakalamak için kuvvete başvurmak zorunda kalmışlardır.

19 Nisan 1993 tarihinde, başvuran, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi tetkik hakimi önüne çıkarılmış ve burada hakkındaki iddiaları yalanlamıştır. Hakim, başvuranın tutuklanmasına hükmetmiştir.

29 Nisan 1993 tarihinde, başvuran, Sağmalcılar Devlet Hastanesi'nde bir doktor tarafından muayene edilmiştir. Doktor, sağ omuzda ve dirsekte hareket kısıtlılığı olduğunu kaydetmiştir.

4 Mayıs 1993 tarihinde, Eyüp Adli Tıp Kurumu'nda görevli bir doktorun düzenlediği rapora göre, başvuranın bedeninin çeşitli kısımlarında çok sayıda ekimoz ve lezyon mevcuttur ve sağ kolun hareketinde azalma vardır.

9 Temmuz 1993 tarihli ek bir raporda, başvuranın bedenindeki yaraların onu on gün süreyle çalışamayacak hale getirdiği kararına varılmıştır.

5 Mayıs 1993 tarihinde, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, yirmi yedi kişiyle birlikte başvuran hakkında bir iddianame sunmuş ve başvuranı, Ceza Kanunu'nun 168/1. maddesi uyarınca, yasadışı bir örgüte üyelikle suçlamıştır.

12 Temmuz 1993 tarihinde, başvuran, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi önünde, polis nezaretinde ifadelerinin işkence yapılarak alındığını ileri sürmüştür. Duruşmanın sonunda, mahkeme, başvuranın temsilcisinin, başvuranın kötü muamele iddiaları hakkında yetkililere şikayette bulunması kararına varmıştır.

22 Ocak 1997 tarihinde, Cumhuriyet Savcısı, başvuran hakkındaki suçlamayı, Ceza Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca ağır cezalı suç oluşturan, devletin bütünlüğüne ihanet suçlamasına çevirme teklifinde bulunmuştur.

12 Temmuz 1993 ve 6 Mart 2000 tarihleri arasında, ilk derece mahkemesi kırk altı duruşma düzenlemiştir. Başvuran, bu duruşmalardan yirmi sekiz tanesine katılmamıştır.

6 Mart 2000 tarihinde, başvuran, mahkemeye son savunma görüşlerini sunmuştur. Başvuran, dilekçesinde, hakkındaki suçlamaları reddetmiştir. İşkence iddialarını yinelemiş ve polis nezaretindeyken kollarından asıldığını iddia etmiştir.

Aynı tarihte, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, başvuranı iddia makamının talebine uygun biçimde suçlu bulmuş ve Ceza Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına çarptırmıştır. Ölüm cezası müebbet hapis cezasına çevrilmiştir. İlk derece mahkemesi, kararında, doktorların raporlarını göz önünde bulundurarak, başvuranın polis tarafından alınan ifadelerini delillerin arasına dahil etmemiştir. Ancak, diğer delillerin polise verdiği ifadeleri doğruladığı gerekçesiyle başvuranı mahkum etmiştir.

Başvuran kararı temyiz etmiştir. Dilekçesinde, ilk derece mahkemesi kararının, işkence yapılarak alınan polis ifadelerine dayandığını ileri sürmüştür.

21 Mart 2001 tarihinde, Yargıtay, 6 Mart 2000 tarihli kararı onamıştır.

HUKUK

I. AİHS'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, 4 ve 19 Nisan 1993 tarihleri arasında, polis nezaretindeyken kötü muamele gördüğünü iddia etmiştir.

Hükümet, başvuranın AİHS'nin 35/1. maddesinde yer alan kabuledilebilirlik koşullarını yerine getirmemesi nedeniyle, bu şikayetin kabuledilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Hükümet, ilk olarak, başvuranın, polis nezaretindeyken kötü muamele gördüğü iddialarına ilişkin olarak Cumhuriyet Savcısı'na hiçbir zaman resmi bir şikayette bulunmadığı gerekçesiyle iç hukuk yollarını tüketmiş olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir.

Hükümet, ikinci olarak, başvuranın altı ay kuralına uymadığını iddia etmiştir. Hükümet'in görüşüne göre, başvuran, yetkililerin kötü muamele iddiasına ilişkin olarak bir adım atmayacaklarını, Yargıtay'ın kararından önce, yavaş yavaş fark etmiş olmalıdır.

(a) İç hukuk yollarının tüketilmesi

AİHM, Hükümet'in iddiasının aksine, başvuranın, şikayetin esasını, 12 Temmuz 1993 tarihinde ilk duruşma esnasında İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin dikkatine sunmuş olarak değerlendirilebileceğini kaydetmiştir. AİHM'nin görüşüne göre, bu hareket, yetkililerde başvuranın şikayetini soruşturma gereği uyandırmaya yeterli olmalıydı. Bu koşulları göz önünde tutan AİHM, başvuranın, iddiasına yönelik bir soruşturma başlatılması amacıyla, şikayetini yetkililerin dikkatine sunmak için kendisinden beklenebilecek her şeyi yapmış olarak değerlendirilebileceği kanısındadır (bkz., *Veznedaroğlu – Türkiye*, no. 32357/96, 7 Eylül 1999). Dolayısıyla, Hükümet'in itirazlarının bu kısmı reddedilmelidir.

(b) Altı ay süresi

AIHM, Hükümet'in başvuranın altı ay kuralına uymadığına ilişkin itirazı hususunda, altı ay kuralının amacının hukukun güvenliğini artırmak ve AIHS'yle bağlantılı olarak ileri sürülen hususlarla makul süre içinde ilgilenilmesini sağlamak olduğunu yinelemiştir. Bu kural, ayrıca, makamları ve ilgili diğer kişileri uzun süreli bir belirsizlik içinde kalmaktan korumalıdır (bkz., *Kenar – Türkiye*, no. 67215/01, 1 Aralık 2005). AIHM, aynı zamanda, AIHS'nin 35/1. maddesi uyarınca, bir başvuruya, ancak, iç hukuk davasında nihai kararın alındığı tarihten itibaren altı ay içinde bakabileceğini hatırlatmıştır. Bununla birlikte, başvuranın önce bir iç hukuk yolundan yararlandığı ve ancak daha sonraki bir aşamada söz konusu hukuk yolunu etkisiz kılan koşullardan haberdar olduğu veya olması gerektiği istisnai durumlarda duruma özgü kararlar alınabilir. Böyle bir durumda, altı ay süresi, başvuranın söz konusu koşulların farkına vardığı veya varması gerektiği tarihten itibaren hesaplanabilir (bkz., *Hazar ve Diğerleri – Türkiye*, no. 62566/00, 10 Ocak 2002).

AIHM, başvuranın, 12 Temmuz 1993 tarihinde düzenlenen bir duruşmada, kötü muamele iddialarını İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne sunduğunu gözlemlemiştir. Duruşma sonunda, yerel mahkeme, başvuranın avukatının söz konusu iddialara ilişkin olarak yerel mercilere şikayette bulunabileceği kararını vermiştir. Ayrıca, başvuranın, temyiz dilekçesinde, mahkumiyet kararının işkence yapılarak alınan polis ifadelerine dayandığını ileri sürdüğü kaydedilmiştir. AIHM, ceza davası boyunca ve daha sonra AIHM huzurunda, başvuranın, polis nezaretindeki ifadelerinin işkence yapılarak ve baskı altında alındığı yönündeki iddialarının, maruz kaldığını iddia ettiği kötü muamele şekline ilişkin açıklama veya ayrıntı sunmadan yapıldığını gözlemlemiştir. Başvuran, sadece 6 Mart 2000 tarihli savunma görüşlerinde, kollarından asıldığını ifade etmiştir.

AIHM, bu davanın koşulları karşısında, başvuranın, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin konuya ilişkin kararını verdiği tarih olan 6 Mart 2000 tarihine kadar, yargı makamlarının harekete geçmediğinin yavaş yavaş farkına varmış olması gerektiği ve dolayısıyla söz konusu tarihe kadar iç hukuk yollarının etkisizliğinin farkına varmış olması gerektiği kanısındadır. Buna göre, AIHS'nin 35. maddesinde öngörülen altı ay süresi, en geç 6 Mart 2000 tarihinden itibaren işlemeye başlamış olarak kabul edilmelidir (bkz., *İçöz – Türkiye*, no. 54919/00, 9 Ocak 2003; yukarıda anılan *Kenar*). Ancak, AIHM başvurusu 21 Ağustos 2001 tarihinde, yani altı aydan daha uzun bir süre sonra yapılmıştır.

AIHM, AIHS'nin 35. maddesinin 1. ve 4. paragrafları uyarınca, başvurunun bu kısmının gerekli süre içinde yapılmadığı ve reddedilmesi gerektiği kararını vermiştir.

II. AIHS'NİN 6/1. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, dava süresinin AIHS'nin 6/1. maddesinde ortaya konan “makul süre” şartıyla uyumlu olmadığı yönünde şikayetçi olmuştur. Söz konusu madde şöyledir:

“Herkes, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde ... görülmesini istemek hakkına sahiptir.”

Hükümet bu iddiaya karşı çıkmıştır.

Göz önüne alınacak süreç başvuranın tutuklanmasıyla 4 Nisan 1993 tarihinde başlamış ve Yargıtay'ın kararıyla 21 Mart 2001 tarihinde sona ermiştir. Dolayısıyla, bu süre, iki aşamalı bir yargı için yaklaşık sekiz yıl sürmüştür.

A. Kabul edilebilirliğe ilişkin

Hükümet, başvuranın, şikayetini ulusal mahkemelere sunmadığı gerekçesiyle iç hukuk yollarını tüketmediğini iddia etmiştir.

AİHM, iç hukuk yollarını tüketme yükümlülüğünün, sadece, bir başvuranın etkili ve uygun hukuk yollarından normal bir şekilde yararlanması durumunda geçerli olduğunu belirtir. Etkili ve uygun hukuk yollarından kasıt, ihtilaf konusu durumu telafi etmeye ve iddia edilen ihlallere ilişkin tazminat sağlamaya ehil hukuk yollarıdır.

AİHM, Türk hukuk sisteminin davayı hızlandırmak yönünde bir hukuk yolu sunmadığını, ayrıca davanın uzaması karşısında tazminat imkanı sağlamadığını gözlemlemiştir. AİHM, dolayısıyla, başvuranın, AİHS'nin 35/1. maddesi amaçları açısından yararlanması gereken uygun ve etkili bir hukuk yolunun mevcut olmadığı kararına varmıştır (bkz., *Mete – Türkiye*, no. 39327/02, 25 Ekim 2005). Bu nedenle, Hükümet'in ön itirazını reddetmiştir.

AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde başvurunun dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca, başvurunun başka açılardan bakıldığında da kabul edilemezlik unsuru taşımadığını tespit etmiştir. Bu nedenle başvuru kabul edilebilir niteliktedir.

B. Esas

Sanıkların sayısı ve haklarındaki suçlamaları dikkate alan Hükümet, davanın karmaşık olduğunu belirtmiştir. Bu durum, delillerin toplanmasını ve olayların saptanmasını güçleştirmiştir. Hükümet, ayrıca, yargı makamlarına ihmal veya gecikme suçu yüklenemeyeceğini ifade etmiştir. Hükümet, ek olarak, başvuranın, yirmi sekiz duruşmaya katılmayarak davanın süresinde etkili olduğunu ileri sürmüştür.

AİHM, dava süresinin makuliyetinin, davanın koşulları ışığında ve davanın karmaşıklığı ve başvuran ve ilgili mercilerin tutumu şeklindeki kriterler göz önünde tutularak değerlendirilmesi gerektiğini yinelemiştir (bkz., diğer pek çok kararın yanı sıra, *Pélissier ve Sassi - Fransa* [BD], no. 25444/94).

AİHM, bu davadaki konularla benzer konular ortaya koyan davalarda, sıklıkla, AİHS'nin 6/1. maddesinin ihlalini tespit etmiştir (bkz. yukarıda anılan *Pélissier ve Sassi*)

AİHM, başvuranın pek çok kez ilk derece mahkemesinde bulunmadığını gözlemlemiştir. Ancak, başvuranın bazı duruşmalara katılmamış olmasının davanın toplam süresini haklı çıkaramayacağı görüşündedir (bkz., *Osman – Türkiye*, no. 4415/02, 19 Aralık 2006).

AİHM, AİHS'nin 6 maddesinin 1. paragrafının Sözleşmeciler Devletlere, yasal sistemlerini, mahkemelerinin bu sistemin gereklerine uyabileceği şekilde düzenlemeleri görevini yüklediğini ve bu gereklere davanın makul süre içinde karara bağlanması

yükümlülüğünün de dahil olduğunu hatırlatarak (bkz. *Arvelakis – Yunanistan*, no. 41354/98, 12 Nisan 2001), ilk derece mahkemesinin davayı hızlandırmak için daha sıkı tedbirler uygulamış olması gerektiğini değerlendirmiştir. AİHM, bu nedenle, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin gerekli özeni göstermemiş olması sebebiyle söz konusu davanın gereksiz yere uzadığını tespit etmiştir.

Kendisine sunulan tüm belgeleri inceleyen AİHM, bu davada farklı bir sonuca varmasını sağlayacak bir delil veya savunmanın Hükümet tarafından ortaya konmadığını değerlendirmiştir. AİHM, konuya ilişkin içtihadını göz önünde tutarak, bu davada kovuşturma süresinin aşırı olduğu ve “makul süre” şartına uymadığı kararını vermiştir.

Dolayısıyla, 6/1 madde ihlal edilmiştir.

III. AİHS’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

Sözleşme’nin 41. maddesine göre “Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın adil tatminine hükmeder.”

Başvuran adil tatmin talebinde bulunmamıştır. AİHM, dolayısıyla, başvurana herhangi bir miktarın tazminat olarak ödenmesine gerek olmadığı kanısındadır.

BU GEREKÇELERE DAYANARAK, AİHM OYBİRLİĞİ İLE

1. Dava süresinin aşırı olmasına ilişkin şikayetin kabuledilebilir olduğuna, başvurunun kalanının kabuledilemez olduğuna;
2. AİHS’nin 6/1. maddesinin ihlal edildiğine;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak hazırlanmış ve AİHM İç Tüzüğü’nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragrafları gereğince 31 Ocak 2008 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Santiago Quesada
Zabıt Katibi

Boštjan M. Zupančič
Başkan